

Lääkehoito

Lääkehoidon
peruskäsitteet ja
lääkehoitosuunnitelma

Lääkehoidon osaamiskartta kuvaa lähihoitajan osaamistarpeita lääkehoidossa. Eri työpaikoissa osa-alueet painottuvat eri tavoin. Jossain työpaikoissa osa-alueet voivat myös poiketa kartassa esitetyistä.

Keksitkö lääkkeille
käyttötarkoituksia?

Lievittää oireita

Esim. *ketoprofeeni*
lievittää leikkauksen jälkeistä kipua.

Parantaa sairauksia

Esim. *amoksisiliini*
parantaa sille herkän
bakteerin aiheuttaman
korvatulehduksen.

**Auttaa terveydentilan tai
sairauden selvittämisessä**

Esim. röntgenkuvauksissa
käytettävä *varjoaine* auttaa
kuvattavan kohteen näkymisessä.

Lääke

**Parantaa, korjaa tai
muuttaa elintoimintoja**

Esim. *tyroksiini* korjaa kilpirauhasen vajaatoimintaa.

Ehkäisee sairautta

Esim. *simvastatiini* pienentää
veren suurta kolesterolipitoisuutta ja ehkäisee siten
sydän- ja verisuonisairauksia.

Lääkkeiden käyttötarkoituksia.

Lääke ja lääkeaine

- **Lääke** = sairauden hoitoon, ehkäisyyn tai oireiden lievittämiseen sisäisesti tai ulkoisesti käytetty valmiste
- **Lääkeaine** eli **vaikuttava aine** = kemiallisesti tai muuten tieteellisin menetelmin määritelty elimistöön vaikuttava aine, jota käytetään sellaisenaan tai josta tehdään lääkevalmiste
 - Pelkästä lääkeaineesta on vaikea puristaa esim. tablettia
 - Tarvitaan yhtä tai useampaa apuainetta, jotka auttavat valmistuksessa ja vaikuttavat koostumukseen ja säilyvyyteen (yleisimpiä apuaineita laktoosi ja talkki) = **lääkevalmiste**

Kauppanimi ja vaikuttava aine

- Myytävän lääkevalmisteen nimi on lääkkeen **kauppanimi** esim. **Burana**
- Kauppanimen lisäksi pakkauksesta käy ilmi **vaikuttava aine** esim. **ibuprofen** on Buranan vaikuttava aine
- Alkuperäisvalmiste on lääkeaineen kehittäjän markkinoille tuoma lääkevalmiste

Rinnakkaisvalmiste eli geneerinen valmiste

- Uudesta lääkeaineesta valmistetulle lääkkeelle eli **alkuperäisvalmistelle** haetaan yleensä patentti, joka takaa valmistuksen yksinoikeuden määräajaksi (20 vuotta)
- Kun patenttisuoja umpeutuu, saavat muutkin yritykset valmistaa kyseistä lääkeainetta vastaavaa valmistetta = rinnakkaisvalmiste
- Rinnakkaisvalmisteet sisältävät saman määrän samaa vaikuttavaa ainetta kuin alkuperäisessä lääkkeessä (ja Fimea on katsonut ne keskenään vaihtokelpoisiksi)
 - Ainoastaan apuaineissa sallitaan eroja

Itsehoitolääkkeet , -valmisteet ja reseptilääkkeet

- **Itsehoitolääke** on reseptittä myytävä lääkevalmiste
 - esim. särkylääkkeitä, allergialääkkeitä ym.
- **Itsehoitovalmisteisiin** kuuluu myös voiteita, kosmetiikkaa ja sidetarvikkeita
- **Reseptilääkkeitä** saa toimittaa apteekista vain reseptillä eli lääkemääräyksellä
 - Lääkäri
 - Hammaslääkäri
 - Optikko
 - Rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden omaavat sairaanhoitajat

Mitä lääkepakkauksesta käy ilmi?

- Valmisteen nimi
 - Lääkkeen vahvuus
 - Lääkemuoto
 - Antotapa
 - Koostumus
 - Pakkauskoko
 - Viimeinen käyttöpäivä
 - Säilytys- ja käyttöohjeet
 - Varoitukset
 - Mahdollinen haitta suorituskykyyn liikenteessä
- Pakkausselosteesta käyvät ilmi kaikki tarpeelliset edellä mainitut tiedot, ellei ne ole pakkaukseen painettuna
 - Samat tiedot löytyvät Pharmaca Fennicasta, johon on koottu tiedot kaikista Suomessa myytävistä lääkkeistä

Reseptilääke

Apteekki varustaa
reseptilääkkeen lyhyellä
käyttöohjeella ja kirjaa
myös lääkkeen
käyttötarkoituksen

Lääkevalmisteen
pakkausmerkinnät
sisältävät
vähimmäistiedot
lääkkeen
tunnistamiseksi ja
käyttämiseksi.
**Tärkeimmät tiedot
lääkkeestä ovat
valmisteen nimi,
vahvuus ja lääkekuoto.**

Lääkkeen käyttötarkoitus ja vasta-aihe

- **Käyttötarkoitus** eli indikaatio kertoo mihin vaivaan, sairauteen tai oireeseen lääke vaikuttaa
- **Kontraindikaatio** kertoo **vasta-aiheen** eli syyn milloin kyseistä lääkeainetta ei pidä käyttää

Yhteisvaikutukset eli interaktiot

- Yleensä lääkkeet eivät häiritse toistensa vaikutuksia
- Joskus kahden tai useamman lääkkeen käyttö muuttaa lääkkeiden käyttäytymistä elimistössä => **yhteisvaikutus = interaktio**
- Lääkkeillä on yhteisvaikutuksia myös ravinnon sisältämien ainesosien kanssa, ja toisaalta ravinnon aineet vaikuttavat lääkkeiden hyväksikäyttöön
- Sairaudet, ikä, perinnölliset tekijät sekä luontaistuotteiden ja nautintoaineiden käyttö vaikuttavat lääkeaineiden vaikutukseen
- Lääkäri on aina vastuussa lääkkeiden yhteensopivuudesta ja yhteisvaikutuksista

Turvallinen lääkehoito -opas

- Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut alkuperäisen Turvallisen lääkehoidon -oppaan 2005
 - <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71944/Opp200532-vanhentunut-leima.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on päivittänyt tämän 2016; Turvallinen lääkehoito. Opas lääkehoitosuunnitelman tekemiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa.
 - https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129969/OHJ2015_014%20VANHENTUNUT.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Viimeisin päivitys on tehty vuonna 2021. Turvallinen lääkehoito. Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2021:6
 - https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162847/STM_2021_6.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto eli Valvira on selkeyttänyt lääkehoidon toimintaa
 - <https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/hyva-ammattinharjoittaminen/lakehoidon-toteuttaminen>

Lääkehoitosuunnitelma

- Turvallinen lääkehoito perustuu lääkehoitosuunnitelmaan.
- Se tulee olla laadittuna kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä sekä muissa lääkehoitoa toteuttavissa toimintayksiköissä.
- Lääkehoitosuunnitelma ohjaa toimintayksikön lääkehoidon käytäntöjä ja toiminnan riskien arviointia.
- Suunnitelman avulla voidaan varmistaa lääkehoidon laatu ja turvallisuus, ja se on osa laatu- ja potilasturvallisuussuunnitelmaa tai omavalvontasuunnitelmaa.
- Lääkehoitosuunnitelma on myös erinomainen hoitohenkilökunnan perehdyttämisen työkalu.

Turvallinen lääkehoito

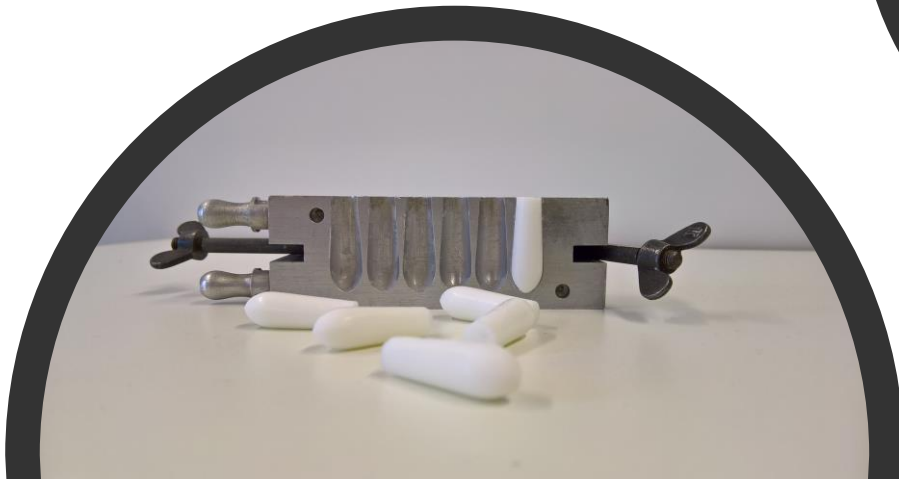
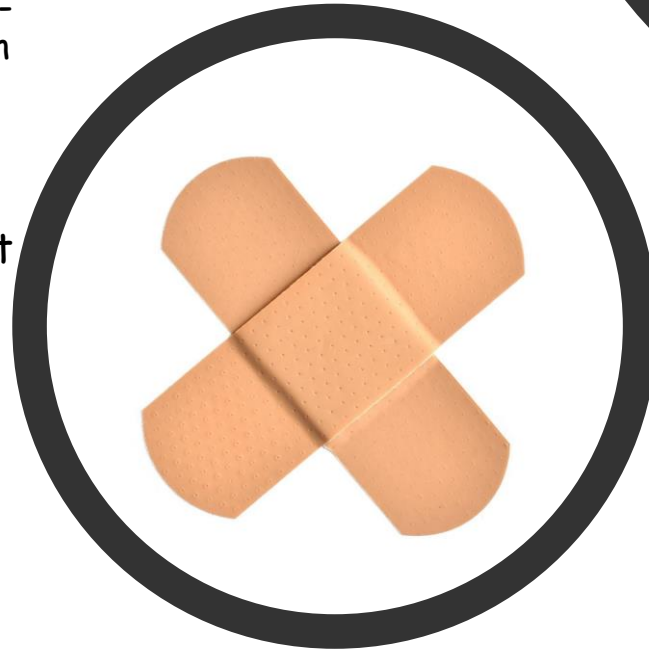
Opas
lääkehoitosuunnitelman
laatimiseen

- Lääkehoitosuunnitelma kattaa:
 - Yksikön lääkehoidon vaativuustason ja tehtävät
 - Lääkehuollon
 - Osaamisvaatimukset, vastuut, velvollisuudet ja työnjaon
 - Lääkehoidon kokonaisuuden suunnittelun ja toteutuksen ja
 - Tapahtuneiden poikkeamien seurannan ja poikkeamista raportoinnin.
- Lääkehoitosuunnitelman mallipohjia löytyy Fimean sekä Sosiaali- ja terveysministeriön laatimina:
 - https://www.fimea.fi/documents/160140/10248328/Laakehoitosuunnitelman_mallipohja_lausunokierrokselle_0620_final.pdf/342f9373-1c0a-80b2-88ef-bd408a7d0fba?t=1592374917155
 - https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fjulkaisut.valtioneuvosto.fi%2Fbitstream%2Fhandle%2F10024%2F162847%2FLiite_6.docx%3Fsequence%3D2&wdOrigin=BROWSELINK

Lääkehoidon toteuttaminen

- Lähihoitajien ammatilliseen koulutukseen sisältyy lääkehoidon opintoja, joiden perusteella he voivat toteuttaa lääkehoitoa:
 - Jakaa lääkkeitä potilaskohtaisiksi annoksiksi ja antaa lääkkeitä (muuta kuin pkv-lääkkeitä ja huumausainelääkkeitä) luonnollista tietä eli tabletteina, kapseleina, liuoksina, silmä- ja korvatippoina, voiteina, laastareina ja peräpuikkoina ilman erillistä lupaa
- Lähihoitajakoulutusta edeltäneeseen vastaavaan ammatilliseen koulutukseen (perushoitajat, apuhoitajat, mielisairaanhoitajat, mielenterveyshoitajat, lastenhoitajat) ei sisältänyt yhtä laajoja lääkehoidon opintoja, joten työnantajan on selvitettävä heidän suorittamansa lääkehoidon opinnot ja osaamisensa yksilöllisesti

Lähteet

- Hujala N & Tiainen A-M. Uusin painos. Lääkehoito lähihoitajan työssä. EDITA.
- Nurminen M_L. 2003. Lääkehoidon ABC. WSOY.
- Taam-Ukkola M & Saano S. Uusin painos. Turvallisen lääkehoidon perusteet. Sanoma Pro Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:6. Turvallinen lääkehoito. Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162847/STM_2021_6.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Valvira. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. 2017. Lääkehoidon toteuttaminen. <https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/hyva-ammatinharjoittaminen/laakehoidon-toteuttaminen>